

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Kurimetsa looduskaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega vähendatakse kaitstavat ala, muudetakse oluliselt olemasoleva Kurimetsa looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) kaitsekorda ja kehtestatakse uus kaitse-eeskiri. Sellega tagatakse Natura 2000 võrgustikku kuuluvale Kurimetsa loodusalele ja osaliselt ka Rubina linnualale siseriiklik kaitse.

Kaitseala asub Viljandi maakonnas Mulgi vallas Ainja ja Sudiste külas.

Kaitseala territoorium on olnud peaaegu tervikuna kaitse all alates 17. novembrist 1998. aastast, kui Vabariigi Valitsuse määrusega nr 257 „Kurimetsa looduskaitseala kaitse alla võtmine, kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine” moodustati looduskaitseala kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitseks.

Vastavalt looduskaitseseaduse (edaspidi *LKS*) § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni LKS alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla täiesti uut ala (välja arvatud piirikorrigeerimise tulemusena 2 ha), vaid vähendatakse juba kaitse all olevat ala ning kinnitatakse sellele kehtivate õigusaktide kohane ja kaitse-eesmärkide säilimiseks vajalik kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse LKS § 13 lõike 1 alusel olemasoleva kaitstava loodusobjekti – looduskaitseala – kaitsekorda ning vähendatakse kaitstavat ala. Kaitstavat ala vähendatakse haritava maa ja looduskaitsealalt väheväärtusliku metsa (sh valdavalt küpsed hall-lepikud ja metsata metsamaa ehk lagealad) väljaarvamiseks, kuna alad ei ole otseselt olulised kaitsealuse liigi ega ka loodusdirektiivi elupaigatüüpide säilimiseks sellel looduskaitsealal. Kaitsekorda muudetakse, et tagada metsaelupaikade ja kalakotka elupaiga kaitse. Moodustatav kaitseala hõlmab Natura võrgustikku kuuluva Kurimetsa loodusala ning jääb osaliselt ka Rubina linnualale.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Kristel Tatsi (tel 528 9690, e-post kristel.tatsi@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Eleri Laidma (tel 680 7911, e-post eleri.laidma@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja Margit Halopi Õigusbüroo OÜ jurist Margit Halop (tel 517 9278, e-post margit.halop@mail.ee), Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumite vahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson, (tel 60 880, marika.erikson@envir.ee), eksperdihinnangu on andnud OÜ Metsapilt (tel 5190 2597, e-post indreksell@indreksell.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kurimetsa looduskaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta Kurimetsa metsaökosüsteemi ja elustiku mitmekesisust, nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud elupaigatüüpe vanad loodusmetsad (9010* – sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt direktiivi 92/43/EMÜ I lisale; tärn (*) tähistab esmatähtsat elupaigatüüpi), rohunditerikkad kuusikud (9050) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning I kategooria kaitsealust liiki kalakotkast (*Pandion haliaetus*), keda Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25; edaspidi *linnudirektiiv*) nimetab I lisas, ja tema elupaika.

Vastavalt LKS §-le 7 on loodusobjekti kaitse alla võtmise eeldused selle ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Kurimetsa looduskaitseala kaitse alla võtmise peamised eeldused on alal kaitstavate elupaikade ohustatus ja haruldus ning linnudirektiivi ja loodusdirektiivi rakendamine.

Haruldased ja ohustatud looduslikud metsakooslused. Kaitsealal asuvad loodusdirektiivi elupaigatüüpidest vanad loodusmetsad (9010*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Väikeste fragmentidena leidub ka rohunditerikkaid kuusikuid (9050), mistõttu seatakse need kaitse-eesmärgiks kaasneva elupaigatüübina. Need elupaigad on haruldaste ja ohustatutena loetletud loodusdirektiivi I lisas. Elupaigatüübid 9010* ja 9080* on sealjuures märgitud ka esmatähtsate elupaikadena, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Need elupaigatüübid on intensiivse metsamajanduse ja melioratsiooni tõttu muutunud Euroopa boreaalses piirkonnas haruldaseks ja seetõttu on ohustatud ka paljud nende kooslustega seotud liigid, kes kasutavad eespool nimetatud elupaigatüüpe elupaigana või toitumisalana. Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud liike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Loodusdirektiivi artikli 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. **Vanad loodusmetsad (9010*)** on inimõjuta või vähese inimõjuga. Intensiivse metsamajandamise tõttu on vanadele loodusmetsadele iseloomuliku puistuga metsad kadumisohus. **Rohunditerikkaid kuusikuid (9050)** on Eestis viljakatel ja liikuva põhjaveega aladel säilinud vaid väikeste fragmentidena, kuna valdavalt on sellised metsamaad kultuuristatud. **Soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*)** ohustab kuivendamine, samas on elupaigatüüp Eestis tüüpiline niisketel aladel levinud kooslus. Kurimetsa looduskaitsealal on elupaigatüübid 9010* ja 9080* levinud üle kaitseala.

Kalakotkas on linnuliik, kes 2013. aasta seisuga on Eestis 50–60 pesitseva paariga saavutanud arvukuse, mis annab lootust populatsiooni säilimiseks. Eesti punase nimestiku järgi on liik ohualtis seisus ning looduskaitsealade alusel määratud haruldase ning hävimisohus oleva liigina I kategooria kaitsealuste liikide hulka, kes on ühtlasi nimetatud linnudirektiivi I lisas. Arvukuse suurenemisele on kaasa aidanud ka tehispesade ehitamine (Kalakotka kaitse tegevuskava, 2013), kuigi Kurimetsa looduskaitsealal asuv tehispesa ei ole teadaolevalt kunagi asustatud olnud. Kalakotka kaitse tegevuskavas (2013) on nimetatud

peamiseks kalakotka arvukust ja levikut piiravaks faktoriks elupaikade ja sobivate pesapuude vähesust ning pesade hävimist looduslike tegurite tõttu. Teised ohutegurid on Eestis vähem aktuaalsed või uurimata.

Loodusdirektiivi rakendamine. Loodusdirektiivi eesmärk on kaitsta ohustatud loomaliike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Kurimetsa looduskaitsealal on esindatud ohustatud ja haruldased elupaigatüübid vanad loodusmetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), mis on kantud loodusdirektiivi I lisasse.

Linnudirektiivi rakendamine. Linnudirektiivi eesmärk on kaitsta kõiki linde tapmise ja püüdmise eest, piirata lindude küttimist ja nendega (samuti nende kehaosade ja neist valmistatud esemetega) kaubitsemist. Direktiiv teeb kohustuslikuks moodustada üleeuroopaliselt ohustatud liikide ja rändliikide elupaikade kaitseks spetsiaalsed linnualad. Linnudirektiivi artikli 4 punkti 2 kohaselt on liikmesriikidel kohustus rakendada direktiivi lisades nimetatud regulaarselt leiduvate rändlinnuliikide, eelkõige nende pesitsus-, sulgimis- ja talvitusalade ning rändepeatuspaikade kaitseks erimeetmeid, mis tagaksid nende liikide säilimise ja paljunemise levikualal.

Liik, kelle rändepeatus- ja pesitsuspaika kaitstakse, on linnudirektiivi I lisasse kuuluv kalakotkas.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Kurimetsa looduskaitseala on ümbritsetud suhteliselt fragmenteerunud metsakooslustest ning on üks metsakoosluste kompleks, mis sisaldab peamiselt kaht loodusdirektiivis nimetatud elupaigatüüpi (vanad loodusmetsad ning soostuvad ja soo-lehtmetsad) ning on olnud elupaigaks ka kaitsealusele linnuliigile kalakotkale. Kaitseala on ainulaadne, kuna selle väikesel pindalal on kompaktselt koos väärtuslikud metsakooslused ning sellel on oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel.

Lisaks Natura 2000 võrgustiku linnu- ja looduslale on kaitseala määratud tähtsaks linnualaks (IBA ehk *Important Bird Area*), st rahvusvaheliselt oluline linnuala.

Kaitseala metsakooslusi on inventeerinud 2016. aastal Keskkonnaameti Pärnu-Viljandi regiooni looduskaitsebioloog Indrek Tammekänd, kes korrigeeris varem (2002. aastal ja osaliselt ka hiljem) inventeeritud elupaigatüüpide piire. 2016. aasta inventuuril selgus, et elupaigatüübist 9050 saab rääkida vaid kui alal kaasnevast elupaigatüübist (varem on seda alal inventeeritud mitu hektarit). Elupaigatüübi 9050 vähese pindala tõttu ei kaardistatud seda 2016. aastal elupaikade inventuuril eraldi ning seetõttu pole siin pindala ka esitatud. Seega on selles seletuskirjas metsakoosluste kirjeldamisel võetud aluseks 2016. aasta inventuuri andmed, mille järgi on vanad loodusmetsad (9010*) kaitsealal esindatud kokku 8,2 ha-l (neist 2,48 ha A-esinduslikkusega, 1,74 ha B-esinduslikkusega ja 3,99 ha C-esinduslikkusega). Potentsiaalset elupaigatüüpi 9010*, mis taastub alal 30–50 aastaga, on 17,26 ha. Soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*) on kaitsealal kokku 14,08 ha (neist 3,18 ha B-esinduslikkusega, 10,9 ha C-esinduslikkusega). Potentsiaalset elupaigatüüpi 9080*,

millest saaks 30 aasta pärast elupaik, on 0,74 ha ning kuivendusemõju kadumisel muutuks elupaigaks 9080* 1,12 ha suurune kõdusookaasik. Nii olemasolevaid kui ka 30–50 aasta perspektiivis kujunevaid metsaelupaigatüüpe on kaitsealal kokku umbes 41 ha, st 74% kaitsealast. Ülejäänud kaitseala metsad on noorendikud, metsastunud niidud või peamiselt umbes 30-aastased kuusekultuurid või hall-lepikud ega vasta seetõttu oma struktuuri, esinduslikkuse ja vanuse poolest loodusdirektiivi elupaigatüübi kriteeriumidele.

Kurimetsa looduskaitsealal on kalakotka jaoks paigaldatud 2002. aastal tehispesa (KLO9100208, Kurimetsa I), mis on teadaolevalt siiani asustamata. Kaitsealal on ka teine kalakotka pesa ja see on looduslik (KLO9100079, Kurimetsa). Looduslik pesa on registreeritud juba 2001. aastal ning vaatlused on tehtud aastatel 2001, 2009, 2010 ja 2012–2016. Nendest aastatest neljal aastal (2001, 2009, 2010 ja 2012) on pesitsemine olnud edukas ehk poegadega. 2013. aastal oli pesitsemine edutu ning 2014.–2016. aastal oli looduslik pesa asustamata, millest viimasel aastal registreeriti ka pesa varisemine. Kalakotka pesad on sihtkaitsevööndis nii olemasoleva kaitseala piirides kui ka pärast kaitse-eeskirja eelnõu kinnitamist. Olgugi et kotkapesa on olnud viimasel ajal asustamata, on metsa sihtkaitsevööndi kaitsekorruga ehk rangema kaitsekorruga kaitsmine kotka seisukohalt põhjendatud kahe asjaoluga: 1) kotkale sobiva pesametsa seisund säilib, sealhulgas elupaigatüübi kaitse kaudu; 2) uurimustega on tõestatud, et kotkad võivad veel aastaid hiljem (nt väike-konnakotka puhul isegi kuni kaheksa aastat) tulla tagasi samale pesale.

Kaitseala kehtivate piiride järgi jääb enamik loodusdirektiivi elupaigatüüpidest piiranguvööndisse, seetõttu on otstarbekas neid elupaigatüüpe alal kaitsta sihtkaitsevööndis, kus majandustegevus on keelatud. Metsade majandamisele ja maaparandustöödele tingimuste seadmine on oluline ala looduskaitsealade väärtuste säilimise seisukohalt. Kaitsealal leiduvad metsaelupaigatüübid on oma olemuselt majandustegevusest puutumatud metsad ning kui jätta need piiranguvööndisse, siis on oht nende hävimiseks. See tuleneb sellest, et metsaelupaigatüüpide peamine ohutegur on metsade majandamine, mis oleks piiranguvööndi kaitsekorruga lubatud. Kuna kalakotkast ei ole alal nähtud alates 2014. aastast, siis ei määrata käesoleva kaitse-eeskirjaga alale viibimiskeelu aega, mida rakendatakse tavaliselt liigi pesitsuse kaitseks. Küll aga võetakse eelnõuga kohustus kaitsta ala kalakotka elupaigana ega lubata uute potentsiaalsete pesapuude raiet, kuna kotkaste puhul ei ole haruldane, et ollakse aastaid pesalt ära ning siis mingil ajal naastakse samale pesale või tehakse lähedale uus pesa.

Kurimetsa looduskaitseala kaitse all hoidmine on lisaks eeltoodule põhjendatud asjaoluga, et olemasolevale kaitsealale jääb tervikuna Natura 2000 võrgustikku kuuluv Kurimetsa loodusala (RAH0000265, EE0080509) ja osaliselt Rubina linnuala (RAH0000097, EE0080572).

Kaitseala väheneb Kuripõllu maaüksusel kaitseala koosseisust välja arvatava haritava maa ning Kurimetsa maaüksusel välja arvatava väheväärtusliku metsa ja haritava maa osas, kuna looduskaitsealade piirangute hoidmine nendel maaüksustel ei ole otstarbekas kaitstava ala kaitse eesmärkide seisukohalt. Piiride korrigeerimise tõttu Paanikse metskond 14 ning Karksi metskond 17 maaüksustel pindala pisut suureneb, kokku ligikaudu 2 ha.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Loodusobjekt on olnud seni kaitse all looduskaitsealana ning jääb sama kaitstava loodusobjekti tüübina kaitse alla ka pärast kaitse-eeskirja eelnõu kinnitamist, kuna kaitsealal

on peamiseks kaitse-eesmärgiks looduslike elupaikade ja liigi elupaiga säilitamine, mitte niivõrd loodusmaastiku ilme säilitamine. Selle eeldus on ala looduslikku arengusse mittesekkumine või tegevused looduslike elupaigatüüpide ja kaitsealuse linnuliigi elupaiga säilimiseks või taastamiseks. Hoiuala kaitsekord on reguleeritud looduskaitseadusega ja sisuliselt võrdsustatud piiranguvööndiga ning seetõttu ei ole hoiuala kaitsekord antud alale sobilik. Kuna alal asuvad mitmed loodusväärtused, siis ei ole püsielupaiga moodustamine otstarbekas, kuna see moodustatakse peamiselt vaid kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitseks.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndi piir

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel eelistatult kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (tee, metsasihid, mõõdistatud maaüksused). Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõt 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Kehtiva kaitseala kogupindala on 56,9 ha, sh 9,1 ha eramaad ja 47,8 ha riigimaad.

Võrreldes Vabariigi Valitsuse 17. novembri 1998. a määrusega nr 257 „Kurimetsa looduskaitseala kaitse alla võtmine, kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine” kehtestatud Kurimetsa looduskaitseala piiriga (pindala 56,9 ha, sh sihtkaitsevööndis 11,2 ha ja piiranguvööndis 45,7 ha) väheneb kaitseala pindala 4,6 ha võrra. Planeeritavates piirides kaitseala kogupindala on 52,3 ha (kogu ala kuulub sihtkaitsevööndisse), millest riigimaa moodustab 49,9 ha ja eramaa 2,4 ha. Planeeritava kaitseala pindala suureneb 2 ha (riigimaa) võrra arvutuslikult, kuna piirid on viidud vastavusse värskeima põhikaardiga. Kaitse alt arvatakse välja 6,6 ha varem looduskaitsealana kaitse all olnud ala, millest kõik on eramaad, neist piiranguvööndis 5,9 ha ja sihtkaitsevööndis 0,7 ha. Kaitse alt välja arvataval alal loodusväärtusi ei ole ja kaitse-eesmärkide saavutamist see ei ohusta.

Pindalalised muutused eramaade osas on järgmised: olemasolevast looduskaitsealast läheb eramaad sihtkaitsevööndisse 2,4 ha. Lisanduvat eramaad ei ole, kuid seni piiranguvööndis olev eramaa muudetakse 2,4 ha ulatuses sihtkaitsevööndiks, et tagada elupaigatüübi soostunud ja soo-lehtmetsade kaitse. Kaitse alt arvatakse välja 6,6 ha piiranguvööndis olevat eramaad (Kuripõllu kinnistu, kü 60001:007:0019 ja Kurimetsa kinnistu, kü 60001:007:0018), kus kaitset vajavaid väärtuseid ei ole.

Kaitseala piiritlemiseks kasutati teed, metsasihte, katastriüksuste piire ning mõttelisi sirgeid. Tee ja sihtide puhul tõmmati piir selliselt, et teed ja sihid jääksid kaitsealalt välja, kuna nende sihtotstarbelisel kasutamisel puudub eeldatavasti oluline mõju kaitseala väärtustele. Kaitseala piir kulgeb kirdenurgast lõuna poole mööda metsasihi läänepoolset äärt ühe kvartali pikkuses. Seejärel kulgeb piir edasi lõuna poole mööda tee läänepoolset äärt (teise kvartali pikkuses) kuni kaitseala kagunurgani. Sealt pöörab kaitseala piir edasi läände ja kulgeb metsasihi põhjapoolset äärt mööda kuni kaitseala edelanurgani. Sealt liigub kaitseala piir põhja poole mööda katastriüksuse Karksi metskonna 17 (60001:005:8630) piiri kuni selle katastriüksuse läänenurgani, st ristumiseni Kurimetsa katastriüksusega (60001:007:0018), ning jätkab sealt kulgemist kirde poole mööda Karksi metskond 17 piiri, tehes koos katastriüksuse piiriga loodesuunalise muutuse. Seejärel liigub kaitseala piir edasi loode poole kuni Paanikse metskonna 14 katastriüksuse (60001:001:0218) nurgani. Edasi kulgeb kaitseala piir kirde

poole mööda Paanikse metskonna 14 katastriüksuse piiri kuni Uus-Virite katastriüksuse (60001:005:0412) edelanurgani ning sealt omakorda edasi põhja poole kuni punktini X 598 904,144 Y 6 439 299,678. Sellest punktist algab mõtteline sirge ida poole, läbides Uus-Virite maaüksust, ning jõuab Paanikse metskond 14 maaüksusel oleva sihi otsa. Sealt liigub piir edasi mööda sihi kaitsealapoolset serva kaitseala kirdenurka ehk alguspunkti.

Kaitseala välispiir ühtib kaitseala hooldatava sihtkaitsevööndi piiriga, kuna kaitse-eeskirja eelnõu järgi on kaitseala tsoneeritud tervikuna ühte sihtkaitsevööndisse (Kurimetsa sihtkaitsevöönd). Kaitsealal ei ole piiranguvööndeid ega reserveate.

Kaitseala piiridesse jääb sisuliselt neli metsakvartalit. Kurimetsa looduskaitseala kaitsekorralduskavas 2016–2025 on ette nähtud alale kuivendussüsteemide kohta eksperdiarvamuse ja ümberehitamise projekti koostamine, mille abil hinnata loodusliku veerežiimi ennistamise ja kuivendussüsteemide likvideerimise vajadust, et säilitada alal metsaelupaigatüüpe. Kaitsealal olevad kraavid ei ole eesvoolud, on lokaalse kuivenduse mõjuga ning paiknevad RMK maal, mistõttu on nende sulgemisel mõju eramaadele suure tõenäosusega ebaoluline või ei puuduta neid üldse. Kaitseala väikese pindala tõttu aga võib kraavide sulgemine kaitseala territooriumil olla kaitse-eesmärkide (otseselt eelkõige metsaelupaigatüübi 9080*, kuna tegu on märja metsaga) seisukohalt suure positiivse mõjuga. Keskkonnaameti töötajad Indrek Tammekänd ja Kristel Tatsi tutvusid 2016. aastal olukorraga kohapeal ning tuginedes visuaalsele hinnangule leidsid, et kaitseala kraavid olid enamasti hooldamata. Teadaolevalt jätkub teatav kuivendav mõju ka nendes kraavides, mis on pealt kinni kasvanud ning seetõttu eeldab loodusliku veerežiimi ennistamine kindlasti eksperdiarvamust ja projekti nagu on kaitsekorralduskavas ette nähtud. See on üks põhjus, miks on kaitsealal määratud hooldatav sihtkaitsevöönd. Teiseks põhjuseks on see, et jätta vajaduse korral võimalus muuta alal asuvaid metsakultuure looduslikumaks.

Sihtkaitsevööndite kaitseriim on vajalik kaitseala eesmärkide saavutamiseks ja loodusväärtuste säilimiseks, kuna kaitseväärtused eeldavad majandamise vältimist, hoides metsakooslusi majandustegevusest puutumatuena. Sõltuvalt vööndisse jäävatest väärtustest on Kurimetsa sihtkaitsevöönd kavandatud hooldatavaks sihtkaitsevööndiks, kus on lubatud kaitse-eesmärkidel tehtavad tööd (näiteks metsakultuuride looduslikkuse või loodusliku veerežiimi taastamine).

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal asuvaid loodusväärtusi (2016. aastal toimunud elupaigatüüpide inventuuri ning EELIS-e andmetel kalakotkaste pesade asukohti) ning osaliselt Kurimetsa looduskaitseala kaitsekorralduskava 2016–2025 soovitusi. Samuti on arvestatud kaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja ning Natura 2000 linnu- ja loodusala piiride kohta tehtud ekspertiisi, mille koostas OÜ METSAPILT (Indrek Sell) 2016. aastal. Kavandatavas kaitsealal on ekspertiisist erinev lahendus Kurimetsa maaüksuse osas, mis 2016. aasta ekspertiisi järgi jäeti osaliselt kaitsealale, kuid pärast 2017. aastal avalikustamist jäetakse Kurimetsa maaüksus kaitsealalt tervikuna välja.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal asuvate looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseaduse, edaspidi PS, § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse loodusdirektiivist riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigustesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Metsamajandusliku ja kaevandamisalase ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Eeltoodust tulenevalt on jõutud järeldusele, et kaitse-eeskirja eesmärk säilitada loodusväärtusi kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Järgnevates kaitsekorra peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks on vastavad piirangud vajalikud.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud üheks sihtkaitsevööndiks, kuna piiranguvööndi kaitsekord ei võimalda seada täielikke majanduspiiranguid ega taga seega kaitse-eesmärgiks seatud metsakoosluste soodsat seisundit ega säilimist. Kaitse-eeskirja kaitsekord tagab antud juhul kaitse-eesmärkide täitmise.

Kaitseala seniste piiride osaliseks muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse eelnõukohase määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 17. novembri 1998. a määrus nr 257 „Kurimetsa looduskaitseala kaitse alla võtmine, kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine”.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita kalapüüki ega veekogudel sõitmist, kuna alal puuduvad selleks sobivad veekogud. Seetõttu ei ole kaitsealal reguleeritud ka lautri või paadisilla püstitamist või laiendamist. Kaitsealal ei kasva pilliroogu ega adru ja seetõttu ei ole vajadust reguleerida kaitse-eeskirjas nende varumist. Kaitsealal ei ole reguleeritud sõidukiga sõitmist teedel, kuna kaitsealal ei asu teid. Samuti ei ole kaitsealal reguleeritud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutõid, kuna nende tegemine seaks ohtu kaitse-eesmärkide saavutamise (ennekõike soostuvate ja soo-lehtmetsade osas) ning ei ole seetõttu ette nähtud.

2.5.2. Sihtkaitsevöönd

2.5.2.1. Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate loodusväärtuste säilitamiseks. Kaitsealal on üks sihtkaitsevöönd – Kurimetsa sihtkaitsevöönd. Nii sihtkaitsevööndi kui ka terve kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta metsaökosüsteemi, elustiku mitmekesisust ja kaitsealuse liigi kalakotka elupaika, loodusdirektiivi metsaelupaigatüüpe vanu loodusmetsi ning soostuvaid ja soo-lehtmetsi.

2.5.2.2. Lubatud tegevused

Kaitse-eeskirja eelnõu järgi on inimestel lubatud viibida ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal. Kaitsealal on lubatud jahipidamine. Juhul kui kalakotkas tuleb alale tagasi pesitsema, tuleb üle vaadata ka kaitsealal viibimise lubamine, st sellisel juhul võib osutada vajalikuks viibimise ja jahipidamise ajalise piirangu kehtestamine.

Telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal on lubatud kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud. Seni ei ole alal telkimise vastu huvi tuntud, kuid võimalike kaitsekorralduslike tegevuste tõttu võib telkimise ja lõkke tegemise teema päevakorraks kerkida näiteks elupaikade taastamistöödel. Selle tõttu on kaitsealal jäetud võimalus telkimis- ja lõkkekohtade lubamiseks kaalutlusotsuse alusel, võttes nende asukoha valikul arvesse kaitsealal asuvate koosluste soodsa seisundi säilimist. Kooskõlastamata lõkke- ja telkimiskohad on suureks tuleohtu allikaks ning nendega kaasnevad sageli prahistamine, reostus ja pinnasekahjustused.

Kuna Kurimetsa looduskaitsealal teid ei ole, siis reguleeritakse määrusega sõidukitega sõitmist ainult väljaspool teid. Sõidukite alla kuuluvad ka jalgrattad ja nendega sõitmine ei ole lubatud. Kuna elupaigatüüp 9080* on kaitsealal oma märjema kasvukohaga esindatud n-ö laikudena ülepinnaliselt, siis kaitseala pinnas kahjustub ka jalgrattaga sõites. Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on erandina lubatud vaid kaitseala valitseja nõusolekul või järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud töödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel. Erandid tulenevad looduskaitseaduse § 30 lõikest 3 ning kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevuste iseloomust, näiteks metsade looduslikkuse taastamise või loodusliku veerežiimi taastamisega seotud tegevused, mis eeldavad ka masinatega sõitmist väljaspool teid.

Kaitsealal on lubatud kuni 25 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas. Alal puuduvad ürituste korraldamiseks ettevalmistatud kohad. Ilmselt ei ole nende rajamiseks ka vajadust. Samuti ei ole tegu suure külastatavusega alaga, mistõttu võimalikud üksikud üritused ei tekita ilmselt kaitsealal suurt koormust. Niisugune leevendus on tehtud eeskätt teadus- või õppeotstarbel korraldatavate koolituste ja matkade läbiviimiseks. Sedalaadi üritusi on harva, seega ei kahjusta leevendus kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist. Enam kui 25 osalejaga ürituse korraldamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul.

Kaitsealal on lubatud tegevused metsakoosluste kujundamiseks vastavalt kaitse-eesmärgile. Kurimetsa kaitsealal on lubatud metsakoosluse kujundamine ja kaitsealuse liigi elutingimuste

säilitamiseks vajalik tegevus (liigi jaoks sobiva metsastruktuuri taastamine). Koosluste kujundamine looduslikumaks võib osutuda vajalikuks kaitseala kuusekultuurides. Lisaks on kalakotka elupaigas jäetud võimalus metsa kujundamiseks vastavalt kalakotkale sobivaks, näiteks pesapuu ümber raiete tegemine, et pesapuu oleks kõrgemal nagu kalakotkale sobilik. Kaitsealal on valitseja nõusolekul lubatud ka metsakuivendusega rikunud loodusliku veerežiimi taastamine, kuna kuivendusjärgne mõju on kohati märgatav (näiteks võiks kõdusookaasikust kujuneda kuivendusmõju kadumisel elupaigatüüp 9080*). Veerežiimi taastamise võimalikkust tuleb enne selgitada vastavate uuringute abil ning selle protsessi käigus tuleks muuhulgas selgitada veerežiimi taastamise täpsed mõjuulatused, töö tegemise kasumlikkus loodusele võrreldes olemasoleva olukorra säilitamisega jms olulised sisulised aspektid sh maaparandussüsteemi kasutusotstarve lõppenuks lugemise vajaduse algatamine.

Kaitsealal on üldjuhul uute ehitiste püstitamine keelatud, kuid kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala tarbeks ja kaitsealal olemasolevate ehitiste hooldustööd. Olemasolevate ehitiste hooldustööde all ei ole mõeldud lubada olemasolevate kraavide hooldustööd. Kuna ca 72% kaitsealast on määratud loodusdirektiivi elupaigatüübi metsadeks kas hetkeseisuga või 30-aastase perspektiiviga, siis ei ole seda situatsiooni arvestades võimalik kaitsealale rajada teid ega tehnovõrgu rajatise, mis võivad ohtu seada nii vajaliku veerežiimi kui ka mõjutada elupaigatüüpide esinduslikkust üldisemas plaanis. Teisalt, kuna õuealad kaitsealale ei jää ning tee ja tehnovõrgu rajatise püstitamise vajadust ei ole, siis ei ole määrusega ette nähtud piirang eeldatavasti väga oluline. Praegu jääb määrusega kavandatavale kaitsealale üks erakinnistu (60001:005:0412), mille puhul on tegu osaliselt kaitsealale jääva metsaalaga ning sellele puudub otsene vajadus eraldi juurdepääsu rajamiseks läbi kaitseala. Kaitsealale paigaldatavaid kaitseala piiritähiseid käsitletakse kui rajatise ning sellest tulenevalt on jäetud määrusega võimalus tootmisotstarbeta rajatise püstitamiseks.

2.5.2.3. Keelatud tegevused

Kaitsealal on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, arvestades määruuses sätestatud erisustega (nt marjade ja seente korjamine). Piirangute eesmärk on säilitada kaitseala metsakooslused, sh loodusdirektiivi elupaigatüübid, võimalikult looduslikus ja soodsas seisundis, mis tähendab nende loodusliku levila püsimist muutumatu suurusega või laienemist.

Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndi peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse kaitsealal majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt LKS § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekteerimistingimusi või väljastada ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist, ning jahiulukeid lisasöötä.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Kuna kogu kaitseala on määratud sihtkaitsevööndiks, saab kaaluda ainult kaitse-eesmärgi täitmiseks vajalike arendustegevuste lubamist.

3. Menetluse kirjeldus

Kurimetsa looduskaitseala kaitse-eeskirja avalikustamine toimus 30. oktoobrist – 17. novembrini 2017. Samal ajavahemikul toimus ka avalik väljapanek Keskkonnaameti Viljandi kontoris ja asukohajärgses Mulgi vallas Karksi Vallavalitsuses ning Keskkonnaameti veebilehel (välja arvatud ekspertiis). Teade kaitse-eeskirja menetlemise algatamise kohta ilmus 26. oktoobril 2017. aastal ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded, 27. oktoobril 2017. aastal ajalehes Sakala ning 30. oktoobril 2017. aastal ajalehes Õhtuleht. Kuna kaitseala on väikse pindalaga (56,9 ha) ning valdavalt riigimandis (eraomandis on vaid kolm maaüksust), siis tegi Keskkonnaamet LKS § 9 lõike 4 punkti 3 alusel teates ettepaneku arutada asja ilma avaliku aruteluta, mille kohta avalikustamise ajal vastuväiteid ega ettepanekuid ei esitatud. Seetõttu avalikku arutelu ei toimunud.

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti kaitsealaga seotud kolme kinnisasja (Kuripõllu, 60001:007:0019, Kurimetsa, 60001:007:0018 ja Uus-Virite, 60001:005:0412) kahele eramaaomanikule (kellest ühele kuulus kaks kinnisasja) ja Mulgi vallale (Karksi Vallavalitsusse, kuna 2017. a oktoobris moodustati haldusreformi käigus Mulgi vald Viljandi maakonda jäävate Mõisaküla linna ning Karksi, Abja ja Halliste valla liitumisel ning Karksi Vallavalitsus kui asutus eksisteeris Äriregistris 2017. a lõpuni) teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku aja kohta ning tehti ettepanek mitte korraldada avalikku arutelu. Kirjas oli märkus, et kui 17. novembriks 2017 ei ole kaitse-eeskirja muutmise eelnõu kohta parandusettepanekuid või vastuväiteid esitatud, arvestatakse, et vastuväited puuduvad. Kirjale oli lisatud kaitse-eeskirja eelnõu, seletuskiri ja kinnisasja asukoht muudetaval kaitsealal ning lühikirjeldus muudetavatest piirangutest. Lisaks kahele eramaaomanikule saadeti avalikustamise teade ka Karksi Vallavalitsusele ning Riigimetsa Majandamise Keskusele.

Saadetud teadetele vastasid mõlemad eramaaomanikud – nii Kuripõllu ja Kurimetsa

maaüksuse omanik kui ka Uus-Virite maaüksuse omanik – ning Riigimetsa Majandamise Keskus. Karksi Vallavalitsuselt vastust ei saanud. Maaomanike poolt saadetud vastuskirjadele vastas Keskkonnaamet detsembris 2017 ning neile kirjadele enam vastuseid pole laekunud.

Tabel 1. Maaomanike seisukohad vastuseks Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo poolt oktoobris 2017 väljasaadetud kirjadele

Arvamuse esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus
Kuripõllu 60001:007:0019, Kurimetsa 60001:007:0018	Kuripõllu osas (mis on senini olnud kaitsealal haritava maa osana) andis Keskkonnaamet juba esialgses kirjas teada, et see jääks muudetud kaitseala piiridest tervikuna välja ning selle muutmiseks maaomanik ettepanekuid ega vastuväiteid ei esitanud. Küll aga esitati ettepanek muuta kaitseala piire selliselt, et ka Kurimetsa maaüksus kaitsealalt välja arvata.	Keskkonnaamet nõustus Kurimetsa maaüksuse (60001:007:0018) kaitsealalt välja jätma, kuna kinnistu olemasolevale kaitsealale jääval osal on valdavalt kas lagedad alad või küpsed hall-lepikud, vähemal määral kaasikuid ja kuusikuid ning arvestades, et hall-lepikud ei ole pikaealised, siis sellest tulenevalt poleks need metsad ka reaalseks kaitseks kalakotkale või tema elupaigale. Kuripõllu maaüksuse osas kehtib otsus, et maaüksus jääb kaitsealalt välja.
Uus-Virite 60001:005:0412	Kuna piirangud lähevad maaüksusel rangemaks, siis teeb maaomanik ettepaneku arvata maaüksus tervikuna kaitseala koosseisu või tervikuna kaitsealalt välja.	Kinnistu jäetakse osaliselt kaitsealale (nagu oli saadetud esialgses kirjas). Tervikuna kaitsealalt välja kinnistut ei arvata, kuna sellel on registreeritud looduskaitsealised väärtused (soostuvad ja soolehtmetsad, rohunditerikkad kuusikud ja vanad loodusmetsad), mida kaitstakse alal Natura 2000 võrgustiku raames. Tervikuna kaitsealale kinnistut ei arvata seetõttu, et metsaregistri andmetest lähtuvalt ei ole väljapoole kaitseala jääval alal piisavalt laialdaselt Natura elupaigatüüpe, et kaitseala piiri laiendamine oleks põhjendatud. Lisaks oleks piiri jätmise avalikustatud eelnõu järgi lihtsamini mõistetav ka looduses. Maaomanikule tutvustati

		rangematest piirangutest tulenevaid kompensatsiooni võimalusi, samuti maaüksuse riigi poolt omandamise võimalust.
Paanikse metskond 14 60001:001:0218, Karksi metskond 17 60001:005:8630	Täiendavaid märkusi ja ettepanekuid ei esitata.	Võeti teadmiseks.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunktile 48 jääb kaitseala tervikuna Rubina linnualale ning lisa 1 punkt 2 alapunkt 147 järgi tervikuna Kurimetsa loodusala. Seetõttu tuleb tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Kurimetsa loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbriga K(2007) 5402 all, ELT L 12, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri 2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbriga C(2015) 8206 all), ELT L 338, 23.12.2015, lk 436–676).

Ala kaitse-eesmärk on ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta I lisas nimetatud liigi kalakotka elupaiga kaitse.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult leiduvate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja

puhkeaja veetmisega seotud vajadusi.

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Rubina linnuala ja Kurimetsa loodusala piire vastavalt kaitseala piirile.

Linnu- ja loodusala osakaal väheneb Kuripõllu maaüksuse haritava maa väljaarvamise ning Kurimetsa maaüksuse väheväärtuslike metsade ja haritava maa väljaarvamise tõttu, kuid teisalt suureneb vähesel määral Paanikse metskond 14 riigimaa osas, mida on muudetud põhikaardi järgi piiritlemise tõttu

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada metsakoosluste kaitset. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise või kujunemise ja kujundamise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatud õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Kurimetsa kaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. LKS § 9 lõike 71 punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on seotud eelnõuga.

Vastavalt maamaksuseaduse (edaspidi *MaaMS*) §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane vähenemine. MaaMS § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. MaaMS § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta. Kuna olemasolev kaitseala on osaliselt sihtkaitsevööndis, kuid suuremas ulatuses piiranguvööndis, siis toimub terve kaitseala sihtkaitsevööndisse tsoneerimisel teatud maamaksutulu vähenemine, eelkõige sellelt alalt, mis oli varem piiranguvöönd (*ca* 41,8 ha) ja 50%-lise maamaksusoodustusega ja muutub nüüd sihtkaitsevööndiks, millele hakkab kehtima 100%-line maamaksusoodustus. Lisaks on 2 ha suurune ala, mis ei kuulunud varem

kaitsealasse, kuid nüüd hakkab piiri korrigeerimise tulemusena kuuluma sihtkaitsevööndisse. Sellest tulenevalt laekub maamaksu Mulgi vallale kokku vähem ligikaudu 165 eurot.

Vastavalt LKS §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisaja väärtusele vastava tasu eest. Kurimetsa looduskaitsealale jäävate maade peamine sihtotstarve on maatulundusmaa, kuigi Paanikse 14 maaüksuse teine sihtotstarve on mäetööstusmaa ning Karksi metskonna maaüksus on kaitsealuse maa sihtotstarbega. Arvestades, et määrusega kavandatavale kaitsealale jääb eramaid 2,4 ha (mis on varem piiranguvööndisse kuulunud), siis võib riigil eramaa omandamiseks kuluda kokku ca 7300 eurot. Arvutus põhineb Maaameti tehingute andmebaasi andmetel, mille järgi toimus ajavahemikus 25.11.2015–25.11.2016 Karksi vallas Ainja külas seitse ostu-müügitehingut kogupindalaga 12,35 ha ja keskmise väärtusega 3737 eurot hektar.

Olemasoleval kaitsealal, mis on ühtlasi Natura 2000 loodusala, saab taotleda Natura 2000 erametsamaa toetust 110 eurot sihtkaitsevööndi ning kuni 60 eurot piiranguvööndi metsamaa hektari kohta. Olemasolevasse sihtkaitsevööndisse jääb toetusõiguslikku erametsamaad ligikaudu 0,7 ha ning piiranguvööndisse ligikaudu 4,9 ha. Pärast uute piiride kinnitamist jääb toetusõiguslikku metsamaad kaitsealale ja ühtlasi kogu ulatuses ka sihtkaitsevööndisse 2,4 ha. Seega, riigi kulud seoses Natura 2000 erametsamaa toetusega vähenevad. Kokkuvõttes võib öelda, et varasema 371 euro asemel tuleb riigil pärast uute piiride kinnitamist maksta toetust maksimaalselt 264 eurot, ehk summaarselt vajalike toetusete summa väheneb.

Kurimetsa looduskaitseala kaitsekorra muutmisega lisandub sihtkaitsevööndisse piiranguvööndi arvelt 41,8 ha metsamaad ja 2 ha ala, mis pole varem kaitseala olnud. Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutuste kohaselt jääb majandusmetsa range kaitse alla võtmisel riigil metsa majandamata jätmisel saamata tulu Viljandimaal keskmiselt 90 eurot hektari kohta aastas. Kuna piiranguvööndi metsade majandamine oli ka varem kitsendatud, oli majanduspiirangutega metsade kavandatav raiemaht ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest. Eelnevat arvestades ulatub iga-aastane saamata jäänud puidutulu lisapiirangute seadmisel ligikaudu 556 euronni (sealhulgas on 2 ha majandamata jätmisel saamata jääv tulu kokku ca 180 eurot ning 41,8 ha saamata jääv tulu kokku ca 376 eurot).

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest

arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Maaeluministerium kooskõlastas eelnõu märkustega. Teised ministriumid kooskõlastasid eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Kurimetsa looduskaitseala kaitse-eeskirja seletuskirja lisa

Kooskõlastusringil esitatud märkustega arvestamise tabel

Maaeluministerium	Eelnõu ei näe ette sihtkaitsevööndites kraavide hooldustöid. Teeme ettepaneku eelnõu seletuskirjas „Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ alusel antavale Natura 2000 erametsamaa toetusele viidates kasutada nimetatud toetuse korrektset nime.	Seletuskirja täiendatud lähtuvalt asjaolust, et kaitsealal olevad kraavid ei ole eesvoolud, on lokaalse kuivenduse mõjuga ning paiknevad RMK maal, mistõttu on nende sulgemisel mõju eramaadele suure tõenäosusega ebaoluline või ei puuduta neid üldse. Kaitseala väikese pindala tõttu aga võib kraavide sulgemine kaitseala territooriumil olla kaitse-eesmärkide (otseselt eelkõige metsaelupaigatüübi 9080*, kuna tegu on märja metsaga) seisukohalt suure positiivse mõjuga. Lisaks peaks veerežiimi taastamise uuringu käigus selguma erinevad olulised aspektid. Seletuskirja parandus sisse viidud.
-------------------	--	---